

Økonomisk kronik,

2. halvår 1993

Henrik Fænøe, Lønmodtagernes Dyrtidsfond

1. Sammenfatning

Opsvinget i USA har vist sig at være stærkere end forventet i efterårets økonomiske kronik. Også i en række lande i Europa har aktiviteten været noget stærkere end antaget. Dette gælder dog ikke Tyskland, hvor det økonomiske tilbageslag har været lige så stærkt som forventet. I Japan har aktiviteten som forventet udviklet sig svagt.

Væksten i USA forventes at fortsætte, omend i et lidt mere behersket tempo, og selv om Europa vil få en vis vækst, forventes den at blive lav.

Med indgåelsen af en ny Gatt aftale er en af de vigtigste betingelser for et kommende internationalt opsving blevet opfyldt.

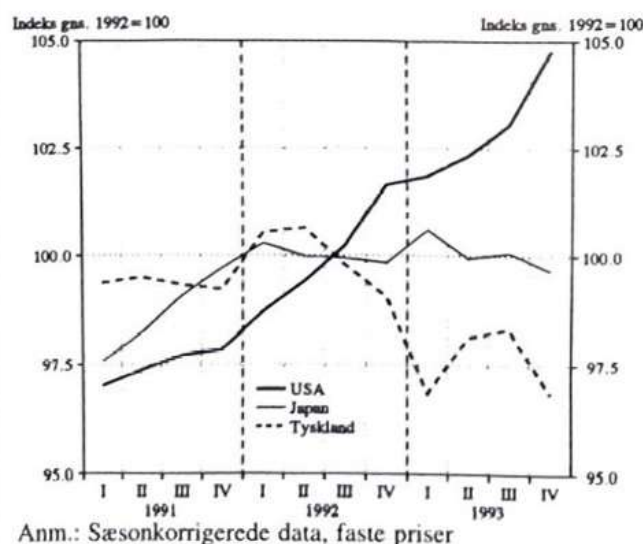
De fleste økonomiske indikatorer tyder på, at det længe ventede opsving i Danmark endelig har indfundet sig. Som forventet har dette ikke sat synlige negative spor i betalingsbalancen eller inflationen, og der er håb om, at dette vil vare ved.

2. Den internationale konjunktursituation

I modsætning til forventningerne i efterårets økonomiske kronik accelererede væksten i den amerikanske økonomi kraftigt i slutningen af 1993, jf. figur 1. Væksten for hele året blev

dermed på knapt 3 pct., hvilket er ca. ½ pct. højere end forventet. Selv om aktivitetsudviklingen igennem 1994 forventes at blive mere behersket end i slutningen af 93, medfører det høje niveau, aktiviteten havde ved indgangen til 94, at aktivitetsstigningen fra 93 til 94 nu forventes at blive på 3½ pct. Det er ca. 1 pct. højere end hidtil antaget. Opsvinget i USA skyldes primært en meget stærk vækst i investeringerne, men også privatforbruget udviser pæn fremgang.

Figur 1. BNP/BNI
USA (BNP), Japan (BNI) og Tyskland (BNI)

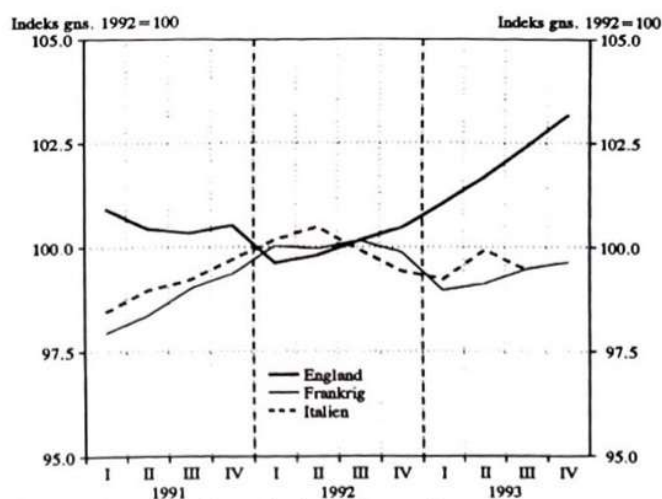

Økonomer har en tendens til at undervurdere størrelsen af udsvingene i den økonomiske

aktivitet. Derfor kunne man umiddelbart frygte, at det var denne tendens, der lå bag forventningerne om en vis afmatning i væksten. Der er imidlertid en række gode argumenter for, at væksten må blive mere behersket fremover. Væksten i forbruget har hidtil været drevet af et fald i opsparingen, og dette vil ikke kunne fortsætte. Hertil kommer en strammere finanspolitik med det formål at reducere statens store budgetunderskud.

I Japan var der en marginal forøgelse af aktiviteten fra andet til 3. kvartal, jf. figur 1, men den økonomiske aktivitet faldt igen i 4. kvartal. Forventningen om nulvækst i 1993 blev således realiseret. Stagnationen forventes at fortsætte igennem 1994, med en samlet vækst på en $\frac{1}{2}$ pct.

Figur 2. BNP
England, Frankrig og Italien

Anm.: Sæsonkorrigerede data, faste priser.

I Tyskland var aktiviteten i 3. kvartal overraskende høj, men fornyet afmatning i 4. kvartal medførte, at aktiviteten for året som helhed faldt med de forventede 2 pct., jf. figur 1. For 1994 forventes der stadig en vækst på $\frac{1}{2}$ pct. Selv om Tyskland således nu har nået bunden af lavkonjunktoren, er der ikke udsigt til nogen nævneværdig vækst i den nærmeste fremtid, og tysk økonomi vil ikke kunne fungere som det lokomotiv, der

kan trække resten af Europa igang, snarere tværtimod.

I Frankrig steg aktiviteten gennem året, jf. figur 2, og derfor blev faldet i aktiviteten fra 1992 til 1993 kun på $\frac{3}{4}$ pct., hvilket var ca. halvt så meget som forventet. For 1994 forventes en vækst på ca $1\frac{1}{2}$ pct.

I Italien blev fremgangen brudt i 3. kvartal, hvor aktiviteten faldt, jf. figur 2, og for 1993 som helhed ventes et fald i aktiviteten på ca. $\frac{1}{2}$ pct. Dette er $\frac{1}{2}$ pct. lavere end tidligere forventet. Derimod forventes der stadig en vækst på $1\frac{1}{2}$ pct. i år.

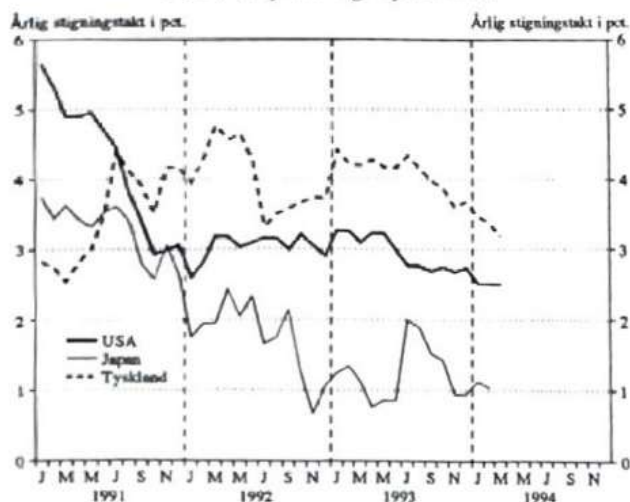
I England fortsatte aktivitetsstigningen støt gennem hele 1993, jf. figur 2, og den forventede vækst på 2 pct. blev realiseret. Der forventes stadig en vækst på ca. $2\frac{1}{2}$ pct. i 1994.

På trods af aktivitetsfremgangen i den angelsaksiske verden er inflationen fortsat med at falde både her og i de øvrige store OECD-lande, jf. figur 3 og 4. Selv i devalueringslande som England og Italien har inflationsraten stabiliseret sig på et lavt niveau, når der ses bort fra en mindre stigning i England i starten af 94. Der er dog stadig stærkere forventninger om, at inflationen vil begynde at stige, og dette er årsagen til stigningen i de lange renter i foråret. Meget taler imidlertid for, at en sådan stigning i givet fald vil blive yderst begrænset.

For det første er inflationsforventningerne, som blev bygget op i OECD-landene frem til begyndelsen af firserne, blevet effektivt brudt i det seneste tiår. Dernæst medfører den øgede internationale handel og deraf følgende konkurrence, samt betydelige investeringer i produktivitetstigninger i industrien, en underliggende tendens til lave prisstigninger. Endelig medfører det forhold, at arbejdsløsheden nu også har ramt funktionærgrupperne,

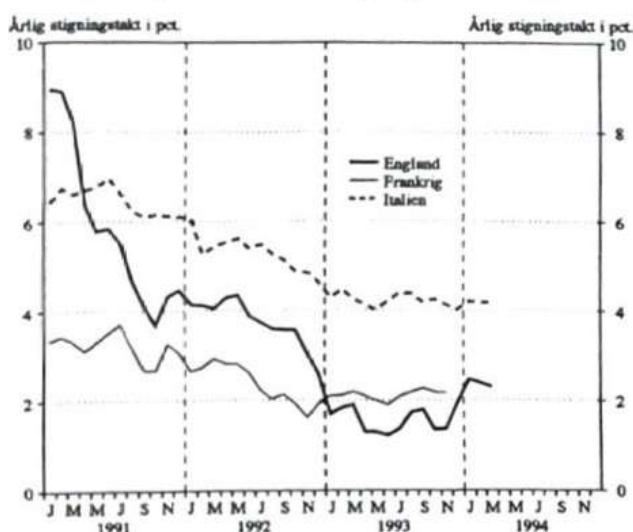
at der ikke udgår noget konjunkturaafhængigt lønpres fra denne gruppe.

*Figur 3. Forbrugerpriser
USA, Japan og Tyskland*

Anm.: Data for Japan er sæsonkorrigeret.

*Figur 4. Forbrugerpriser
England, Frankrig og Italien*

Der er således meget der taler for, at de grundlæggende økonomiske strukturer har ændret sig, således at det vil være muligt at have en betydelig positiv vækst, uden en deraf afledt kraftig forøgelse af prisstigningstakten. Selv om det igangværende opsving før eller siden vil medføre en vis forøgelse i inflationstakten, er der således ikke grund til

at forvente at denne skulle nå meget over 5 pct. under det næste konjunkturopsving.

I de seneste økonomiske kronikker har den positive afslutning af GATT-forhandlingerne været fremhævet som en vigtig forudsætning for det kommende opsving og den langsigtede internationale vækst. GATT-forhandlingerne er nu blevet afsluttet med en ny aftale, som har reduceret barriererne for den internationale handel. På nogle områder blev man ikke enige, men bl.a. på landbrugsområdet har man forhandlet sig frem til en betydelig reduktion af de eksisterende støtteordninger. Nok så vigtigt er det, at forhandlingerne ikke endte i et sammenbrud, hvilket kunne have givet de stigende protektionistiske tendenser øget vind i sejlene.

I forlængelse heraf er det vigtigt, at EU-landene åbner op for en øget samhandel med de nye markedsøkonomier i Østeuropa og det tidligere Sovjetunionen. Dette vil ikke alene være den bedste støtte til de nye markedsøkonomier, men formodentlig også en nødvendig forudsætning for, at de skal overleve med succes. Enhver snak om at hjælpe disse lande uden en liberalisering af markedsadgangen er selvmodsigende.

En sådan liberalisering vil umiddelbart skabe større arbejdsløshed i de brancher i EU-landene, som bliver udsat for skærpet konkurrence, men en opretholdelse af handelshindringerne vil kun være en kortsigtet løsning. I stedet bør en liberalisering følges op med en aktiv erhvervs- og arbejdsmarkedspolitik, der forsøger at afbøde de værste kortsigtede effekter, samtidig med at man forsøger at understøtte de positive.

Disse er, at en øget eksport fra de nye markedsøkonomier skaber basis for at disse importerer flere af de produkter, som de nye økonomier ikke selv kan producere. Dette vil medføre en større afsætning for andre indu-

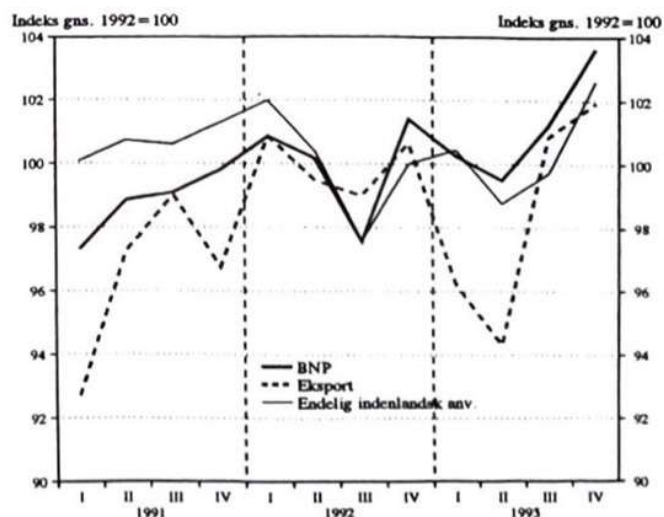
strigrene i EU-landene, og vil dermed kunne kompensere for de problemer, der opstår i de konkurrenceudsatte sektorer. På længere sigt er det langt mere perspektivrigt at lade EU-landene undergå en sådan økonomisk omstrukturering, idet konkurrencen vil føre til at varerne produceres med lavere omkostninger, hvorved priserne vil blive lavere og realindkomsterne højere.

Vælger man istedet at opretholde eller forstærke handelsbarriererne, vil man på kort sigt bevare nogle job i EU-landene, men på længere sigt få lavere vækst, højere priser og lavere realindkomster.

3. Den danske økonomi

Efter en svag udvikling i 1. halvår steg aktiviteten i den danske økonomi stærkt i 2. halvår, jf. figur 5. Fremgangen skyldes både en vækst i den indenlandske efterspørgsel og eksporten.

Figur 5. BNP, endelig indenlandsk anvendelse samt eksport

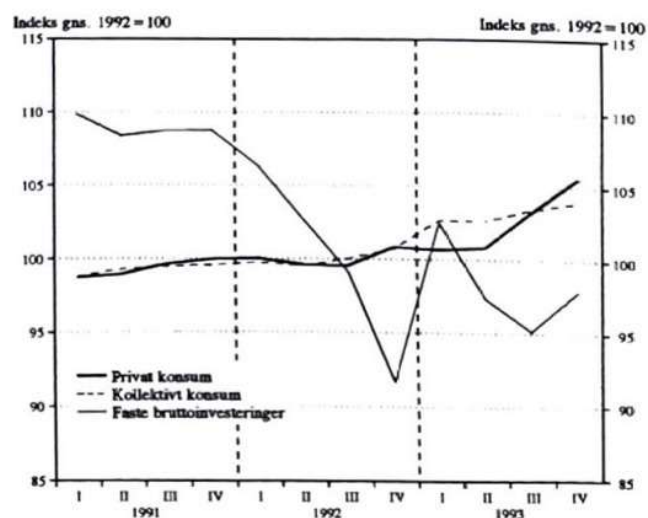
Anm.: Sæsonkorrigerede data, 1980-priser.

I betragtning af den svage aktivitet i Europa forekommer væksten i eksporten overraskende positiv. Dette afspejler, at bunden i den internationale lavkonjunktur er ved at være

nået, men formodentlig også, at de danske eksportvirksomheder vinder markedsandele og fortsætter de seneste års stærke fremgang.

Væksten i den indenlandske efterspørgsel er primært båret af privatforbruget og det kollektive konsum, hvorimod investeringsaktiviteten fortsat er svag, jf. figur 6.

Figur 6. Endelig indenlandsk anvendelse fordelt på komponenter

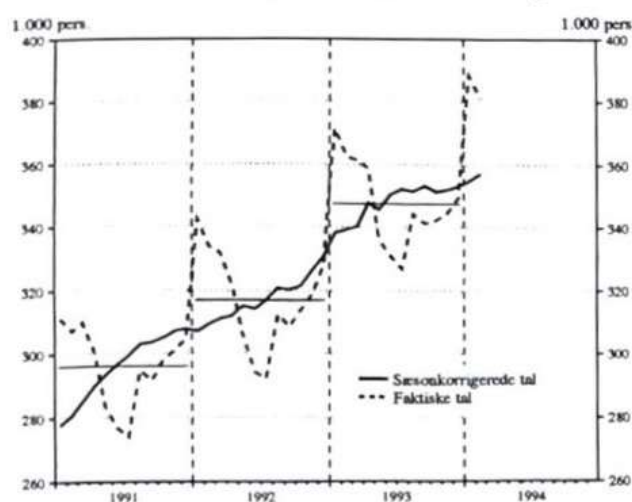
Anm.: Sæsonkorrigerede data, 1980-priser.

At dømme efter den seneste udvikling i de økonomiske indikatorer, tyder alt på, at den indenlandske forbrugsopsving vil fortsætte gennem 1994, og før eller siden må dette også medføre en øget investeringsaktivitet. Det forekommer derfor rimeligt, når de fleste prognoser for dansk økonomi forventer en vækst på mindst 3 pct. i BNP i 1994. Det vil i så fald være det første år siden 1986, hvor væksten i Danmark overstiger 2 pct., og 1994 vil dermed markere afslutningen på en syv års lavvækst periode. Med de strukturelle forandringer dansk økonomi har undergået i anden halvdel af 80'erne, er der håb om, at de syv magre år, nu vil kunne efterfølges af en længere periode med højere vækst.

Aktivitetsfremgangen har endnu ikke medført et fald i arbejdsløsheden, men kun stabiliseret

denne på et niveau på omkring 350.000 ledige, jf. figur 7. Selv om der ikke er udsigt til noget drastisk fald i ledigheden, må beskæftigelsesvæksten og orlovsordningerne medføre et vist fald i ledigheden i løbet af i år. De fleste prognoser forventer da også en ledighed for året som helhed i størrelsesordenen 315.000 til 340.000 personer. Dette dækker over en noget lavere ledighed ved årets udgang, idet niveauet ved starten af året var højere, end det forventede gennemsnit.

*Figur 7. Arbejdsløshed
Gennemsnitligt antal fuldtidsledige*

Anm.: Sæsonkorrigerede data korrigeret for forsinkede indberetninger m.v.

Selv om der således er håb om, at regeringen opnår sit mål om at knække ledighedskurven, så er der hverken i Danmark eller i resten af Europa udsigt til noget markant fald i arbejdsløsheden. Der er næppe tvivl om, at arbejdsløshedsproblemet i Europa i vid udstrækning er strukturelt og ikke afgørende vil blive løst under et kommende opsving.

I de sidste par år er det blevet erkendt, at industrien under ingen omstændigheder vil være i stand til at skabe de nødvendige arbejdspladser. Der er derfor kommet en større fokus på service erhvervenes muligheder for at forøge beskæftigelsen. I den forbindelse er den nye hjemmeserviceordning en interessant

nyskabelse. Umiddelbart kan den forekomme at være endnu et eksempel på traditionel offentlig subsidiering, men dette er forkert. Den er snarere et første skridt på vejen imod en reduktion af et af de strukturelle problemer på arbejdsmarkedet.

Problemet er, at den store forøgelse af indkomstskatter og afgifter siden 1960'erne har fordyret de arbejdskraft intensive serviceydelser. Tidligere skulle en lønmodtager arbejde i omkring 3 timer for at kunne betale for en times tjenesteydelse. De højere skatter og afgifter har medført, at man nu skal arbejde i 5 til 8 timer for at kunne betale for en times tjeneste ydelse. Det er således ikke kun den længere fritid og »gør det selv« ideen, der er årsagen til det betydelige fald i anvendelsen af private serviceydelser, men også det forhold, at disse er blevet uforholdsmæssigt dyre.

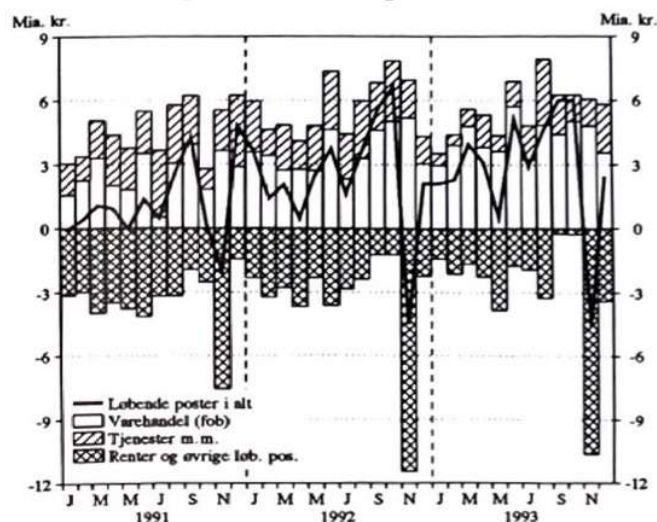
Tilskudene til hjemmeservice ordningen kan således ses som et forsøg på at rette op på de u hensigtsmæssige effekter af skattesystemet. Da det netop er indenfor hjemmeservice området der vil være mulighed for at skabe arbejdspladser for den ufaglærte arbejdskraft som bærer hovedparten af arbejdsløsheden, er det sandsynligt, at denne ordning, eller en lignende, er kommet for at blive.

Betalingsbalanceoverskuddet for 1993 blev på ikke mindre end 34,7 mia. kr., og der kunne ikke spores nogen tendens til forværring gennem året, jf. figur 8. Trods opsvinget i dansk økonomi og den noget lavere vækst hos vores samhandelspartnere, forventes overskuddet at kunne holde sig i størrelsesordenen 25 til 30 mia. kr. i 1994.

At væksten i Danmark kan overstige væksten i udlandet, uden at dette øjeblikkelig fører til akutte betalingsbalanceproblemer, er nok en af de væsentligste strukturelle ændringer dansk økonomi har undergået i de seneste år.

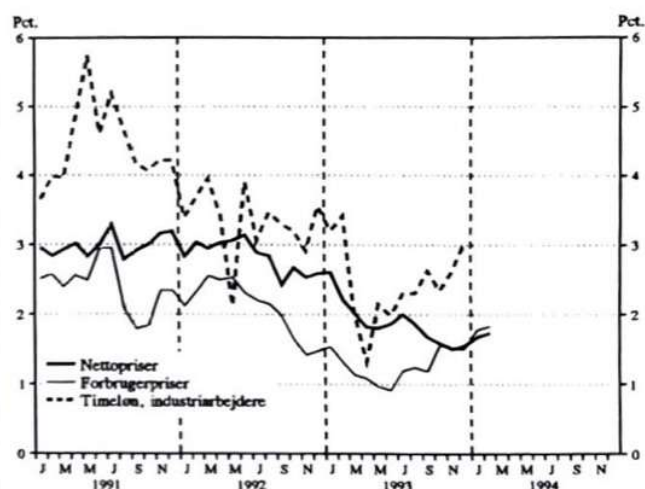
Baggrunden herfor er kombinationen af de styrkepositioner dansk eksportindustri har opnået i udlandet i den syv års periode, hvor afsætningsmulighederne i Danmark var dårlige, samt den reduktion af rentebetalingerne der følger med det løbende overskud og deraf afledte gældsreduktion.

Figur 8. Betalingsbalance

De grønne afgifter og lidt højere lønstigninger vil medføre, at inflationstakten stiger fra de nuværende ca. 1½ – 2 pct. til mellem 2 og 3 pct. Dette er dog på ingen måde alarmerende og må snarere betragtes som en normalisering af prisstigningstakten. Med den fortsat høje arbejdsløshed og stadig voksende konkurrence tyder alt på, at Danmark også vil blive præget af den internationale tendens til lav inflation.

Figur 9. Inflation
Årsvækstrater

Anm.: Nettoprisindekset er excl. energi, fødevarer og bolig.

Udviklingen indtil nu tyder på, at den nye regerings økonomiske politik har været succesfuld. Frygten for, at statsfinanserne skulle blive nævneværdig forværret, har tilsyneladende været ubegrundet, og lempelsen af finanspolitikken understøtter opsvinget og modvirker de negative impulser fra udlandet. Skattereformen er konstrueret således, at den indebærer en finanspolitisk stramning i de kommende år, og opsvinget vil automatisk være med til at reducere det offentlige budgetunderskud.

Med skattereformen og en række andre tiltag, er der allerede gennemført mange tiltrængte strukturelle ændringer i den økonomiske politik. Tilbage står fortsat reformer indenfor arbejdsmarkedspolitikken og en konkretisering af visionerne om en mere aktiv erhvervs politik.